

Ako na odpady na obecnej úrovni – za dva roky veľké zmeny v množstvách aj poplatkoch

Projekt podporený v oblasti podpory Životné prostredie a klimatické zmeny Programu Aktívne občianstvo a inklúzia

Projekt:	Povedzme si všetko o kompostovaní
Obdobie realizácie:	september 2013 – december 2014
Príjemca podpory:	Priatel'ia Zeme-SPZ
Financovanie:	53 976 €, grant z Programu Aktívne občianstvo a inklúzia, 90 % 5 997 €, vlastné spolufinancovanie, 10 %

Zmena k lepšiemu začala konfliktnou situáciou: obec Chocholná-Velčice¹ potrebovala v roku 2012 zvýšiť miestne poplatky za nakladanie s odpadmi z 15 na 25 EUR. Tamojší systém nakladania s odpadmi dosahoval pomerne dobrú mieru ich separácie (17 % v porovnaní s celoslovenským priemerom približne 12 %), no bol drahý a zároveň dotovaný. Množstvo odpadov vznikajúcich v obci navyše postupne narastalo², čo tiež posúvalo cenu za ich zneškodnenie nahor. Obec nemohla v dotovaní systéme pokračovať a jednoduchým riešením by bolo práve zvýšenie poplatkov. Vedenie obce si však zvolilo inú cestu a začalo so zásadnou reformou odpadového hospodárstva. Nešlo by to bez obyvateľov obce a bez odbornej pomoci, ktorú poskytli Priatel'ia Zeme-SPZ. Zmeny rýchlo priniesli až nečakane dobré výsledky.

English summary

How to deal with municipal waste – great results in just two years

Friends of the Earth –SPZ are active since 1996 in area of protection of the environment from waste and toxic pollution. Part of their performance, except of prevention and legislation work, is creation of practical model solutions.

In the village of Chocholná-Velčice (2,797 inhabitants), a positive change began in a conflict situation. The municipality needed to increase local fees for waste management – the system was expensive and subsidised and the municipality could not continue in providing subsidies – it is with disagreement with the legal norms. The municipality therefore, in cooperation with Friends of the Earth-SPZ, started reforming their waste management system. After its analysis, complex practical changes and improvements were introduced and massive information campaign followed. The results were quite amazing: in 2013, comparison with 2012, the amount of mixed municipal waste decreased by 100 tons (about 40 %), the amount of separated waste was increased by 112 tons (about 92 %) and the municipality saved more than 9 thousand €.

Main lessons and recommendations:

- Crucial, to achieve the change, was intention of representatives of the municipality to improve the situation in area of management of municipal waste. At the same time, for them, an expert help and support in informational campaign was essential.
- It is important that the municipality is willing to solve issues, such as behaviour of people, who signed agreement on separation (motivated by lower fees), but in practice did not separate their waste. As good approach is considered continuous increasing of pressure (e.g. official letters with facts and photos) instead of immediate use of sanctions. Some people need more time to adjust and sanctions, when they fail, could discourage them in further effort.

- In the broad and informational campaign, personal conversations with inhabitants proved to be the most efficient.
- Strong motivation for people was economic profit together with non-financial appreciation at the level of municipality and external incentives (the award from the Ministry of Environment).

Priatel'ia Zeme-SPZ

Priatel'ia Zeme - SPZ pôsob'ia od roku 1996 ako neziskové občianske združenie, chrániace životné prostredie a prírodu. Zameriavajú sa na 2 témy: minimalizáciu znečisťovania prostredia odpadmi a toxickými látkami. Okrajovo sa venujú aj podpore udržateľných riešení ďalších ekologických problémov a ich ekonomickým a sociálnym súvislostiam. Organizácia sa svojou činnosťou usiluje o minimalizáciu činností škodlivých pre ľudí a prírodu a hlavne vytváranie pozitívnych udržateľných riešení.

Zmena odpadového hospodárstva v Chocholnej-Velčiciach

Výška poplatkov za odvoz odpadov, ktoré obec platí firme, závisí od množstva nádob a od hmotnosti odpadu uloženého na skládke. Vo všeobecnosti je častý je názor, že umiestnenie odpadu na skládku je najjednoduchším a finančne efektívnym riešením, že triedenie a zhodnocovanie odpadov je pre obec luxus, ktorý by mal niekto zaplatiť. Ako zmenili situáciu v Chocholnej-Velčiciach, že rozdiel medzi poplatkami a skutočnými nákladmi napokon nezaplatili ľudia zvýšenými poplatkami?

Nasmerovanie zmien určil návrh optimalizácie nakladania s odpadmi v obci, ktorý vypracovali pracovníci Priateľov Zeme-SPZ. Jeho významnou súčasťou boli opatrenia pre nakladanie s biologicky rozložiteľným odpadom, ktorý na obecnej úrovni tvorí v celkovom množstve odpadu významný podiel. Návrh bol nasmerovaný na **3 hlavné ciele**:

1. znížiť množstvo zmesového komunálneho odpadu, ktoré obec ukladá na skládku odpadov,
2. zvýšiť množstvo vytriedených zložiek komunálneho odpadu,
3. stabilizovať rastúce náklady na odpadové hospodárstvo a postupne ich znížiť na úroveň ročnej hodnoty vybraných poplatkov za komunálne odpady a DSO.

Samotné **praktické zmeny** začala obec uskutočňovať vo februári 2013. Obyvatelia mali možnosť podpísať dohodu o triedení odpadu a kompostovaní a ich nový poplatok vo výške 25 bol v takom prípade znížený o 40 % a ostal v pôvodnej výške 15 EUR. Triedený zber bol rozšírený o nové komodity (kovy, pneumatiky, jedlé oleje a ďalej použiteľné veci), ale tiež optimalizovaný rozšírením možností zberu už zbieraných komodít – napríklad zbieraním plastov či papiera od dverí domov, ako aj možnosťou ukladať biologicky rozložiteľný odpad na obecnom kompostovisku na zbernom dvore.

Volení zástupcovia a zamestnanci obce išli príkladom a zaviedli triedený zber odpadov nielen na obecnom úrade, ale aj v kultúrnom dome a v hasičskej zbrojnici. Získaním zľavy pri zakúpení väčšieho množstva plastových kompostérov mohli kompostéry za výhodnú cenu (30 % zľava) ponúknuť aj záujemcom z radov občanov. Obec tiež rozšírila kapacity zberného dvora, napríklad zakúpením veľkokapacitných kontajnerov, vybudovaním boxov na vytriedené odpady atď.

K naplneniu stanovených cieľov výrazne pomohla aj cielená a **masívna informačná kampaň** Priateľov Zeme-SPZ. Organizácia sa pri šírení informácií vodnou formou zamerala na všetky cieľové skupiny v obci. Priamo s občanmi sa stretli na prednáškach (vrátane prednášok pre žiakov ZŠ), školeniach o kompostovaní, exkurziách u spracovateľov vytriedených komodít, ale aj účinných návštevách a diskusiách formou „od domu k domu“. Napomohlo tiež vydanie brožúr, šírenie letákov, zverejňovanie informácií na obecných tabuliach a webových stránkach obce a vynechaný nebol ani obecný rozhlas.

Dosiahnuté výsledky

Výsledky úsilia sú, vzhľadom na 1,5-ročné obdobie, naozaj výrazné. Vzhľadom na stanovené ciele sú nasledovné:

1. množstvo zmesového odpadu sa v roku 2013 znížilo oproti roku 2012 o cca 100 ton, čo je pokles o 40 %

Počet zberných nádob, z ktorých odpad bo vyvážaný, klesol takmer až na tretinu pôvodného množstva v roku 2012 – z vyše 500 na približne 170 v septembri 2014.

2. množstvo vytriedeného odpadu sa v roku 2013 zvýšilo oproti roku 2012 o 119 ton, čo je nárast o 92 %

3. úspory za rok 2013 v porovnaní s rokom 2012 boli (porovnanie len do 41. týždňa): viac než 9 tisíc EUR

Za svoje úsilie a dosiahnuté zmeny bola obec Chocholná-Velčice ocenená cenou **Zlatý mravec 2013** v kategórii Komunálne odpadové hospodárstvo.

K úspechu cez prekonanie problému

Najťažšie pri dosiahnutí reformy v nakladaní s odpadmi bolo prekonanie zaužívaných zvyklostí v domácnostiach. Nezvýšenie poplatkov za zber odpadov bolo logicky prijaté veľmi pozitívne a k triedenému zberu sa písomne prihlásilo až 70 % domácností. No to, k čomu sa zaviazali, bolo spočiatku napĺňané len v malej miere, pretože významná časť ľudí aj tak väčšinu svojho odpadu hodila do bežnej nádoby na komunálny odpad. Zmena však postupne prišla. Časť ľudí si nový prístup osvojila priam vzorovo. Ďalším „pomohli“ oficiálne listy s upozornením v prípade, ak boli pri kontrole nádob na zmesový odpad zistené nedostatky. Kontroly boli vykonávané priebežne zbežným prezretím zberných nádob, ako aj detailnou kontrolou nádob na základe náhodného výberu, pričom súčasťou kontroly bolo aj zhotovenie fotodokumentácie, ktorá bola súčasťou zaslaných listov.

Dlhodobý prínos

Zmeny, ktoré obec začala v roku 2013 pokračujú aj v tomto roku a podľa predpokladu obec dosiahne ešte lepšie výsledky a úspory. Nasvedčuje tomu aj rekordne nízky počet vyvezených nádob v septembri 2014. V roku 2013 obec investovala ušetrené finančné prostriedky do rozšírenia a skvalitnenia triedeného zberu odpadu a kompostovania, no v roku 2014, po stabilizovaní celého systému, už budú voľné pre podporu ďalších činností obce. Táto vytvorená príležitosť je silným argumentom.

Dlhodobý význam úspechu spočíva aj v tom, že je vynikajúcim príkladom pre ďalšie samosprávy. V obci Chocholná-Velčice dokázali, že to, či odpadové hospodárstvo komplexne vylepšia a dosiahnu významné úspory, je len v ich rukách. Ďalším záujemcom môžu poskytnúť takmer hotový návod, ako na to.

Hlavné poučenia a odporúčania pre podobné projekty:

- rozhodujúce pre zmenu v obci bolo odhodlanie jej volených zástupcov zlepšiť situáciu s nakladaním s odpadmi a predísť zvyšovaniu poplatkov pre obyvateľov. Pre nasmerovanie ich úsilia však bola potrebná odborná pomoc a tiež podpora v informačnej kampani;
- je dôležité, aby bola obec ochotná ísť aj do konfrontácie s ľuďmi, ktorí sa síce kvôli zníženiu poplatkov k zmene zaviazali, no prakticky je neuskutočňovali. Osvedčil sa pritom postupné vytváranie tlaku (napríklad zaslanie upozornenia s faktami a fotografiami), nie rýchle zavedenie sankcií. Časť ľudí na zmenu návykov potrebuje dlhší čas a rýchle sankcionovanie by ich pravdepodobne odradilo od úsilia;
- v širokej a pestrej informačnej kampani sa ako najúčinnější spôsob ukázali osobné rozhovory s obyvateľmi (tzv. metóda „od domu k domu“);
- silný motivačný význam malo spojenie ekonomického úžitku (zníženie poplatkov za odpady) s nefinančným ocenením (informovanie o zlepšeniach na úrovni obce) a oceneniami zvonka (cena Zlatý mravec 2013).

Zdroje:

Žiadosť o Nenávratný finančný prostriedok projektu a správy o realizácii projektu „Povedzme si všetko o kompostovaní!“

Priebežné správy o realizácii projektu

Osobný rozhovor s Branislavom Moňokom, 28. 10. 2014

Prezentácia Reforma OH v obci Chocholná-Velčice (B. Moňok, 2014)

¹Informácie o Chocholnej-Velčiciach:

- Rozloha: 2 797 ha
- Počet obyvateľov: 1 732
- Počet domácností: 518 (z nich 8 v komunálnej bytovej výstavbe)

²Množstvá komunálnych odpadov vznikajúcich v obci Chocholná-Velčice

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zmesový KO (t)	189,34	193,97	207,71	239,26	210,55	210,24	228,00	244,12
Objemný KO (t)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	22,37	50,05	50,07
Vytriedené zložky KO (t)	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*	0,00*	45,85	60,54	62,17
SPOLU (t):	189,34	193,97	207,71	239,26	210,55	278,46	338,59	356,36
Spolu KO na 1 ob. (kg):	109,32	111,99	119,92	138,14	121,56	160,77	195,49	205,75